

Відгук офіційного опонента

на дисертаційну роботу Локтіонової Яни Федорівни на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04.-економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Тема роботи - «Інструментарій ризик-менеджменту в системі адміністрування підприємствами підрядного будівництва». Робота подана до спецради Д26.056.03 в КНУБА

1. Висновок щодо актуальності вибору теми дисертації, об'єкту та предмету дослідження.

В умовах сьогодення необхідною умовою ефективної діяльності господарюючого суб'єкта є формування системи ризик-менеджменту на підприємстві. У зарубіжних країнах менеджмент ризиків господарювання вже давно став невід'ємною складовою системи управління підприємством в цілому. Це обумовлено тим, що ґрунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеню ризику є необхідними при: прийнятті стратегічних, інноваційних, інвестиційних рішень; прогнозуванні кон'юнктури ринку, маркетингових дослідженнях; проведенні кредитної політики; формуванні та оптимізації діагностики портфеля цінних паперів. Так як ризик є економічною категорією, на його ступінь можна впливати через формування та реалізацію стратегії, використання певних засобів, принципів, тобто через створення своєрідного механізму управління ризиками – ризик-менеджменту.

Аналіз наукових праць з проблем управління ризиками дає можливість виділити найбільш поширені трактування даного поняття:

- спеціальна область діяльності підприємства;
- багатоступінчастий процес, який включає розробку загальної філософії управління ризиками на підприємстві, їх виявлення, аналіз, оцінку та має на меті зменшення та нейтралізацію негативних наслідків;
- розробка та реалізація різноманітних методів, рекомендацій, заходів, що дозволяють спрогнозувати появу ризику й зменшити його ступінь;
- процес впливу на суб'єкт господарської діяльності, що забезпечує: максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків, їх обґрунтоване прийняття, зведення ступеню впливу ризиків на суб'єкта до мінімально

можливих меж, розробку стратегії поведінки цього суб'єкта у випадку реалізації конкретних видів ризиків;

- сукупність трьох складових: вибір цілей, ризик маркетинг (вибір інструментів управління ризиками), ризик-менеджмент (підтримання балансу в трикутнику "люди-цілі-ресурси" в процесі досягнення поставлених цілей з використанням вибраних інструментів).

Слід погодитись з думкою автора, одержану за підсумком проведеного аналізу джерел, - що особливості побудови і функціонування операційної системи будівельних підприємств-виконавців інвестиційних проектів (що принципово відмінні від відповідних систем індустріальних підприємств) спричиняють потребу оновлення методичних та прикладних підходів до змісту і механізмів ризик-менеджменту зазначених підприємств та проектів.

Такий висновок дає підстави вважати вельми актуальною обрану тему дисертаційної роботи, а, отже, належно обґрунтованими є визначені здобувачкою мета, об'єкт та предмет дослідження.

2. Висновок опонента щодо узгодженості змісту дослідження із змістом державних, галузевих програм, науково-дослідних та прикладних планів та тем.

Уважне опрацювання змісту результатів та висновків дисертації разом з відповідними матеріалами, наданими здобувачкою, дає підстави для висновку про те, що зміст дослідження відповідає спрямованості науково-дослідних робіт, що проводились в КНУБА за наступними темами:

- внеском автора в опрацювання теми 0115U0008611 «Економічний реінжиніринг процесів управління та бюджетування будівельних підприємств» є аналітичні модулі формування операційних страхових бюджетів для будівельних проектів та будівельних підприємств як їх стейкхолдерів;

- внеском автора в опрацювання теми 0115U000860 «Розбудова сучасного економіко-аналітичного інструментарію девелоперського управління підрядним будівництвом» є методика ранжування ризиків будівельного проекту як мультиагентної тимчасової операційної системи;

- внеском автора в опрацювання теми в рамках опрацювання теми 0110U00518 «Економічний механізм управління бізнес-процесами розвитку будівельних підприємств» є аналітичні модулі формалізованого економетричного зв'язку між економічними характеристиками проектів та провідними домінантами операційної діяльності компанії-замовника.

3. Висновок опонента щодо про відповідність змісту дисертаційних досліджень паспорту спеціальності 08.00.04.

Розробка повноцінної системи управління ризиком займає роки, і при цьому в підсумку може виявитися, що вона споконвічно невірно побудована, має неправильну структуру або працює на невідповідній платформі. Тому, вибираючи систему управління ризиком, необхідно враховувати досвід використання цього програмного продукту в інших підприємствах аналогічного або більшого масштабу, а також мати можливість подивитися роботу системи на практиці. Гарна система може стати корисним і незамінним інструментом для побудови успішного бізнесу. Однак тільки формулювання стратегії для управління економічним ризиком недостатньо, потрібно ще мати механізм її реалізації – систему управління економічними ризиками, що у свою чергу припускає:

- створення ефективної системи оцінки і контролю прийнятих рішень;
- виділення в організації спеціального підрозділу (працівника), якому буде доручене управління ризиками;
- виділення коштів і формування спеціальних резервів для страхування ризиків, покриття збитків тощо. Таким чином, управління господарськими ризиками спрямовано на ідентифікацію, аналіз, регулювання всіх видів ризику підприємства, що мають місце в його операційній, фінансовій та стратегічній діяльності. Кінцевою метою ризик-менеджменту виступає цільова функція підприємництва, яка полягає в отриманні найбільшого прибутку при оптимальному, прийнятному для суб'єкта господарювання, рівні ризику.

Зважаючи на функціонально-економічну спорідненість та взаємну підпорядкованість діяльності будівельних підприємств та системи девелопменту будівельного проекту реалізація завдань, визначених в меті роботи, потребувала вирішення завдань, що стосуються кількох пунктів паспорту спеціальності 08.00.04. – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)», а саме:

- пункту «фінансово-економічні результати діяльності підприємства» дослідження відповідає за змістом розділів 3 та 4;
- пункту «контролювання, моніторинг і діагностика підприємств» дослідження відповідає - за змістом всіх розділів;

- пункту «управління виробничо-господарською діяльністю підприємства (менеджмент)» - дослідження відповідає - за змістом всіх розділів;
- пункту «функції та технологія управління підприємством (менеджмент)» - дослідження відповідає за змістом розділів 2, 3 та 4).

4. Висновок щодо обґрунтованості і достовірності результатів дослідження.

Огляд першого та другого розділів роботи надає належні підстави для висновку про те, що методологічна, методична та інструментально-аналітична основа роботи обрані автором обґрунтовано, що разом з раціонально побудованою робочою гіпотезою дослідження забезпечили успішне вирішення поставлених в дисертації науково-прикладних завдань.

Автором для потреб дослідження сполучено та використано наступні методи прийняття рішень:

- проектний, процесний, ситуаційний та системний підходи (в т.ч. синектика, морфологічний та ієрархічний аналіз та його інші прикладні втілення);
- методи і програмні продукти економетричного та економіко-статистичного моделювання; методи побудови та опрацювання експертно-евристичних систем;
- загальна методологія та прикладний базис управління проектами та СГГ (стратегічних господарських одиниць), адаптовані до специфіки функціонування будівельних проектів як тимчасових операційних систем.

Слід зазначити, що надані вище в переліку методи дослідження використано автором коректно та цілеспрямовано, що забезпечує в підсумку продуктивний синергійний ефект. Викладені в другому та третьому розділі методичні та аналітичні інновації доведені практикою їх використання, що відображено в 4 розділі роботи. На мою думку, слід вважати представлені в даній дисертації результати та висновки належно обґрунтованими та достовірними.

5. Оцінка опонентом відповідності дисертації встановленим вимогам щодо змісту, структури та оформлення. Висновок щодо науково-методичної єдності результатів та висновків роботи, її завершеності в цілому.

Дисертаційну роботу Локтіонової Я.Ф. *«Інструментарій ризик-менеджменту в системі адміністрування підприємствами підрядного будівництва»* після її ретельного аналізу вважаю цілісним, завершеним науково-прикладним дослідженням, яке здійснене, представлене і оформлене у

відповідності із вимогами паспорта спеціальності 08.00.04 та діючого на поточний момент «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою КМУ № 567 від від 24 липня 2013 р.). Дисертація включає наступні складові: анотації, зміст, список умовних позначень, вступ, чотири розділи, загальні висновки, перелік використаних джерел з 224 найменувань та додатки. Повний обсяг роботи складає 204 сторінки друкованого тексту. В тексті дисертації розміщено 16 таблиць та 28 рисунків.

У першому розділі дисертації (стор. 31-71) на підставі опрацювання науково-методичної та прикладної літератури було проаналізовано змістовно-процесну еволюцію провідних категорій ризик-менеджменту в аспекті подальшого застосування до сучасного формату управління будівельними проектами. В цьому ж розділі було проаналізовано перспективи застосування комплаєнс-менеджменту як сучасної концептуально-методичної платформи управління підприємствами, визначено необхідну траєкторію і зміст адаптації зазначеної платформи до потреб БПП як тимчасових, мультиагентних операційних систем.

За підсумками досліджень першого розділу автором роботи було доведено, що в системі сумісного адміністрування підприємствами-виконавцями в єдиному середовищі будівельного проекту комплаєнс-менеджмент слід розглядати як специфічну систему ризик-менеджменту, яка охоплює: як поетапну і стратифіковану відповідальність щодо ризиків між інституційними учасниками та виконавцями в існуючій організаційно-управлінській системі девелопменту проекту; так і діяльність оргструктури проекту з протидії небезпекам реалізації циклу проекту.

У другому розділі дисертації (стор.72-114) було обґрунтовано: базові принципи, методико-прикладні завдання та аналітичний контур прикладного інструментарію, який має скласти формалізовану основу системі ідентифікації та протидії ризикам, що має бути реалізована в мікросередовищі будівельно-інвестиційного проекту. На підставі досліджень, що висвітлені у даному розділі, було доведено, що дієвість системи ризик-менеджменту будівництва має бути забезпечена, насамперед, шляхом запровадження аналітичних індикаторів та засобів організаційно-адміністративного контролінгу, які мають на будь-кому етапі життєвого циклу підприємства (фазі, стадії, роботі) надано обґрунтовані підстави зацікавленим ОПР (з інституційного середовища, оргструктури адміністрування та девелопменту проекту, або ж зі складу

структур підприємств-учасників) впевнитись в тому, що виробнича програма підприємства та життєвий цикл проекту реалізуються без відхилень, або ж одержати інформацію про рівень ризикових загроз та очікувані наслідки

У третьому розділі дисертації (стор. 115-184) викладено аналітичні основи та інструментарій ризик-менеджменту будівельного проекту, що на ґрунті комплаєнс-менеджменту дозволяє надати оргструктурі управління проектом план, регламент та бюджет сумісно узгоджених (між інституційними учасниками) антиризикових дій, з використанням інноваційної системи діагностичних індикаторів, що адаптовані до специфіки операційної системи будівельних підприємств як виконавців будівельних проектів. Інструментарій *забезпечує інтегральний розгляд проявів провідних факторів ризиків щодо циклу проекту в єдиній алгоритмічній системі, з диференціацією ризиків за провідними учасниками (замовник, його співінвестори та девелопер).* Провідними аналітичними ідентифікаторами ризику будівельного проекту як мультисередовища підприємств-виконавців є критеріальні показники першої та другої компонент інструментарію:

- а) по першій компоненті - функція динамічного приросту активів проекту R_I , що економетрично інтегрує змінні проекту та надає аналітично виважені підстави для ризик-ідентифікування стану даного проекту;
- б) по другій компоненті – спеціальна мультифункція R_{II} , яка досліджує вплив інвестиційно-будівельного циклу проекту на провідні параметри операційної діяльності компанії-замовника, зокрема, на динаміку: необоротних та оборотних активів, чистих оборотних активів; ринкової вартості. Значення цієї функції є аналітичним підґрунтям для віднесення компанією-замовником даного проекту до певної ідентифікаційної ризик-групи, а отже, для відхилення проекту як об'єкту вкладень чи продовження його діагностування завершальною компонентою інструментарію;

Сучасною методичною основою для ризик-менеджменту підприємств-виконавців в складі операційної системи будівельного проекту є завершальна компонента інструментарію, яка визначає порядок формування, форматі та обсяг страхового резерву бюджету БП як економічного підґрунтя спрямування зусиль загальної системи менеджменту БП (очолюваної замовником та девелопером) на протидію ризикам будівельного проекту впродовж підготовчої, будівельної та експлуатаційної фаз циклу.

Отже, методико-аналітичні компоненти запровадженого в роботі інструментарію, на ґрунті комплаєнс-менеджменту формалізовано реалізують протидію ризикам в середовищі адміністрування БПП.

У четвертому розділі дисертації (стор 185-209) обґрунтовано системний прикладний програмний модуль формалізованої розробки плану, регламенту та бюджету антиризикових заходів, що мають бути успішно інтегрованими в систему адміністрування життєвого циклу будівельного проекту. Визначальною підсистемою створеного модуля є *ризик-діагностична* підсистема, яка здійснює послідовне оцінювання середовище стейкхолдерів проекту будівництва за етапами, що визначені першою та другою компонентами методичного інструментарію, описаного в попередньому розділі. В результаті одержуються бальна й лінгвістична оцінки проекту та системи його адміністрування проекту щодо спроможності до протистояння ризикам. В цьому ж розділі роботи наведено фрагменти впровадження результатів в практику діяльності будівельних підприємств, що реалізовували будівельні проекти у м. Києва та Київської області якості девелопера та виконавця.

6. Оцінка офіційним опонентом найважливіших результатів даної дисертаційної роботи для науки та практики.

Провідними результатами цієї роботи, які визначають особистий внесок автора роботи Локтіонової Я.Ф. у вирішення науково-прикладного завдання вдосконалення інструментарію ризик-менеджменту та його адаптацію для будівельних підприємств в спільній системі девелопменту будівельного проекту, вважаю наступні:

І) Трансформацію дефініції «комплаєнс-менеджмент» до особливостей підприємств-виконавців та системи ризик-менеджменту будівельного проекту в цілому, яку автор подає наступним чином: «в системі девелопменту будівельного-інвестиційного проекту комплаєнс-менеджмент слід визначити як концептуально-методичну та прикладну основу ризик-менеджменту, що передбачає, насамперед, завчасну мультифакторну та багатокомпонентну ідентифікацію ризиків проекту як тимчасової та синергійно-упорядкованої операційної системи, надалі - поетапну і стратифіковану відповідальність щодо ризиків між інституційними учасниками та підприємствами виконавцями в існуючій системі організаційно-управлінського девелопменту проекту, і, нарешті, - продуктивну діяльність оргструктури проекту з протидії небезпекам проекту, відповідно до бюджетно-економічних, адміністративних і

технологічними віх циклу, що враховані бюджетом, календарним графіком та деталізованими антиризиковими заходами».

II) Висновок про те, що комплаєнс-менеджмент в прикладному застосуванні до потреб ризик-менеджменту підприємств-учасників проекту має реалізовуватись обов'язково через завчасно (на початку передінвестиційної фази) та компромісно (диференційовано щодо інституційних учасників та виконавців) узгоджену стратифікацію ризиків. Система ризик-менеджменту проекту на будь-кому етапі його життєвого циклу БП має надати керівникам проекту та підприємств-учасників формалізовану спроможність впевнитись в тому, «що траєкторія життєвого циклу проекту реалізується без відхилень (в найбільш сприятливих обставинах щодо ризиків) або ж одержати інформацію про рівень ризикових загроз та очікувані наслідки їх впливу на перебіг інвестиційно-будівельного циклу», а також про те, чи забезпечуються стратегічні чи поточні економічні вимоги підприємства-учасника на поточний момент реалізації проекту;

III) Висновок про те, що формалізованою основою успішного ризик-менеджменту будівництва має бути оновлена і адаптована до особливостей проекту та середовища його учасників система «аналітичних індикаторів та засобів організаційно-адміністративного контролінгу, які мають на будь-кому етапі життєвого циклу підприємства (фазі, стадії, роботі) надати обґрунтовані підстави зацікавленим ОПР (з інституційного середовища, оргструктури адміністрування та девелопменту проекту, або ж зі складу структур підприємств-учасників) впевнитись в тому, що виробнича програма підприємства та життєвий цикл проекту реалізуються без відхилень, або ж одержати інформацію про рівень ризикових загроз та очікувані наслідки»;

IV) Визначальний науково-методичний результат дослідження - інструментарій ризик-менеджменту для будівельних підприємств – виконавців та інституційних учасників будівництва. Інструментарій реалізується на ґрунті комплаєнс-менеджменту, що передбачає як диференціацію ризиків будівельного проекту за етапами життєвого циклу та економіко-управлінську узгодженість в діях між будівельними підприємствами як суб'єктами впровадження проекту щодо усунення деструктивних дій важко прогнозованих чинників зовнішнього середовища проекту. Компоненти інструментарію в єдиній алгоритмічній системі інтегровано забезпечують ідентифікацію провідних факторів ризиків щодо циклу будівельного підприємства та проекту

в цілому, з диференціацією ризиків за провідними учасниками (замовник, його співінвестори, девелопер та виконавці). Надані інструментарієм підсумкові оцінки є аналітичним підґрунтям для формалізованого віднесення компанією-замовником даного проекту до певної ідентифікаційної ризик-групи і вжиття оргструктурою девелопера наступних антиризикових заходів.

Провідними характеристиками науково-прикладаної цінності зазначеного інструментарію є :

A) застосування комплаєнс-менеджменту та вдосконалена до вимог девелопменту формалізовано-діагностична система ідентифікації ризиків будівельних підприємств та проекту в цілому;

B) спроможність інструментарію забезпечити підприємствам-учасникам аналітичне обґрунтування для синергійну спроможність протистоянням ризикам мікросередовища впровадження проекту,насамперед, через інтерпретаційну шкалу очікувань впливу змін перебігу циклу проекту на вартісно-майнові та економічні характеристики діяльності провідних стейкхолдерів;

C) ідентифікацію інтегрального рівня ризиковості проекту дає підстави для сумісної розробки підприємствами-учасниками стратегії, плану, організаційного регламенту та бюджету антиризикових заходів у системі девелопменту будівництва.

V) практично орієнтований результат дослідження – прикладні програмні продукти (ППП) та рекомендації по їх застосуванню), що забезпечують успішне діагностування ризикостійкості будівельних проектів як мультиагентного середовища (інституційних учасників та виконавців),які були впроваджені в практику діяльності компаній «Експертиза-С», «Архітектурно-будівельні новації», «Спецбудпроект». Використання створених на базі авторських розробок прикладних програмних продуктів надають керівникам проекту та підприємств-учасників формалізовану достовірну інформацію про локальні загрози циклу у вигляді відсоткових змін нормативних значень окремих вартісно-бюджетних та технологічних характеристик проектів. На ґрунті статистичного та експертного опрацювання проектів-аналогів визначаються сполучення (результати сумісних дій) всіх обраних дослідження характеристик проекту, що є небезпечними як для ходу циклу,так і для проміжних результатів операційної діяльності компанії-замовника. Підсумкова підсистема ППП на підставі попередніх підсистем, здійснює коригування календарного плану та

бюджету проекту, з врахуванням бюджетного страхового резерву.

7. Висновок опонента щодо наукової новизни дисертаційної роботи в цілому.

На думку офіційного опонента, наукова новизна представленої дисертаційної в цілому визначається сутністю представленого в роботі методичного підходу та аналітичного інструментарію, які реалізують єдину для середовища проекту систему ідентифікації, протидії та усунення ризиків, спільну для всіх підприємств-учасників будівельного проекту, з врахуванням відмінності їх економічних інтересів та згідно з директивними вимогами щодо технології створення вартості будівельного проекту.

Маю відзначити характеристики новизни дисертації, що розглядається, в такий спосіб.

➤ в представленій дисертаційній роботі вперше з позицій ризик-менеджменту будівельних підприємств-стейкхолдерів будівництва надано нове тлумачення дефініції «комплаєнс-менеджмент»; концептуально-методичні засади комплаєнс-менеджменту використано як базову основу побудови системи діагностики та протидії ризикам в цілісній системі девелопменту будівельного проекту для всіх підприємств-учасників проекту – підприємства-виконавці, девелопер, замовник;

➤ в представленій дисертаційній роботі автором вдосконалено:

а) методичний та прикладний інструментарій ризик-менеджменту підприємств – в даній роботі таке вдосконалення здійснене для побудови цілісного для всього мультиагентного мікросередовища будівництва прикладного діагностичного інструментарію формалізованої ідентифікації ризиків та протидії потенційним для підприємств-стейкхолдерів ризикам, які в рамках зазначеного середовища мають бути превентивно локалізованими та усуненими на ґрунті стратегічного комплаєнсу між стейкхолдерами в рамках поточної структури адміністрування та девелопменту проекту;

б) методико-аналітичні підходи бюджетування - в роботі переваги сучасних концепцій бюджетування належно використані як для забезпечення узгодженості бюджету девелоперського проекту з компонентами кошторисної документації, так і для формування страхового резерву проекту – для вжиття антиризикових заходів.

➤ завдяки авторському науково-прикладному доробку, в даній дисертаційній роботі отримали подальшого розвитку:

а) понятійно-категоріальний апарат теорії економіки і управління підприємствами - до змісту девелоперського будівельного проекту як тимчасової операційної системи було адаптовано сутність наступних дефініцій: «ризик», «ризик-менеджмент» «операційна система підприємства»;

б) аналітичний апарат економетричного моделювання – завдяки побудові функціоналів візуалізації зв'язку між траєкторією створення вартості будівельного проекту та визначальними домінантами ресурсно-майнових трансформацій підприємств-учасників проекту;

в) методичні підходи та прикладний інструментарій фінансово-економічної діагностики підприємств - реалізовані в даному дослідженні через побудову спеціальних функцій «чутливості» між провідними економічними характеристикою циклу будівельного проекту та станом визначальних компонент потенціалу та операційної системи компанії-замовника.

8. Висновок офіційного опонента щодо теоретичної та практичної цінності результатів дисертаційної роботи.

А. Теоретична цінність внеску наукового доробку автора у розвитку теоретико-методичної бази наукових дисциплін «Економіка і управління підприємством», «Економіка будівництва» визначається:

- інноваційним застосуванням засад комплаєнс-менеджменту при формуванні інструментарію протидії ризикам підприємств-стейкхолдерів будівельних інвестиційних проектів;

- адаптованістю розрахунково-методичної основи інструментарію до вимог сучасного девелопменту будівельних підприємств та проекту як мультиагентного середовища та проектно-налаштованої операційної системи;

- системністю спрямування компонент інструментарію на спрямування потенціалу провідних суб'єктів будівельно-інвестиційного процесу на превентивне виявлення (діагностика) та завчасне усунення (економіко-управлінські заходи) провідних чинників ризику в системі БІП-девелопменту.

Б. Практична цінність результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що через прикладні втілення результатів дослідження керівним ланкам девелопменту будівництва (та його підприємствам-стейкхолдерам) надано продуктивний засіб завчасного вияву та усунення ризиків як щодо ходу створення вартості проекту, так і щодо забезпечення економічних інтересів всіх стейкхолдерів проекту – інституційних учасників та підприємств-виконавців.

Практична цінність роботи підтверджена впровадження її результатів в практику діяльності будівельних та девелоперських компаній - «Експертиза-С» (довідка про впровадження від 16.03.2018 р. № 268-н), «Архітектурно-будівельні новації» (довідка від 04.05.2018 р. № 183), «Спецбудпроект» (довідка від 11.05.2018 р. №1612) - при підготовці та впровадженні ряду будівельних проектів у м. Києві та Київській області. За результатами впровадження доведено, що запроваджений в роботі інструментарій було використано інституційним рівнем девелоперських будівельних компаній як інноваційний засіб формування продуктивної системи ризик-менеджменту: від антиризигової стратегії до поточних планів, регламенту та бюджету протиризикових заходів в середовищі будівельного проекту. Програмі продукти, розроблені на ґрунті інструментарію, дозволили у форматі стратегічного комплаєнсу перед початком реалізації змоделювати та обрати раціональні для будівельних підприємств-учасників щодо прибутковості/ризиків варіанти проходження циклу проекту та організації для потреб проекту успішного адміністративно-управлінського середовища.

8. Висновок опонента щодо забезпечення додержання вимог висвітлення змісту результатів і висновків в авторефераті, друкованих працях та оприлюднення на науково-практичних конференціях.

Маю відзначити, що діючі вимоги щодо адекватності висвітлення змісту дисертаційної роботи у авторефераті та вимоги щодо структури і оформлення автореферату здобувачкою належно дотримані. Подання змісту результатів та висновків здійснене з врахуванням завдань та етапів наукового дослідження, їх пріоритету, таблицями та рисунками належно візуалізовано інноваційну сутність та значне прикладне спрямування результатів роботи. Текст автореферату створює у його читачів належні системні уявлення щодо рівня новизни та практичної цінності розробок автора за обраною темою.

Вважаю, що результати та висновки наукового доробку здобувача є належно висвітленими в друкованих працях. Всього Локтіоною Я.Ф. опубліковано 20 наукових праць, з яких:

- 4 статті, у виданнях, які включено о міжнародних наукометричних баз: *Ulrichsweb (США)*, *BASE (Німеччина)*, *Index Copernicus (Польща)*, *ResearchBib*, *WorldCat*, *Directory of Research Journals Indexing*, *Ulrichs Periodicals Directory*, *Citefactor*, *Open Academic Journals Index*, *Scientific Indexing Services*, *Polish Scholarly Bibliography*, *Google Scholar (Search)*, «*PIHЦ SCIENCE INDEX*»;

- 9 статей у виданнях, що входять до переліку фахових видань, затверджених ДАК МОН України;
- 11 праць апробативного характеру (тези доповідей на науково-практичних конференціях).

Складові науково-прикладного доробку були належно оприлюднені на 10 міжнародних науково-практичних конференціях. Отже, є підстави вважати, що повнота оприлюднення змісту результатів дисертації в друкованих працях та рівень їх апробації відповідає чинним вимогам ДАК МОН України.

9. Зауваження та дискусійні питання, які виникли в результаті ознайомлення із змістом дисертації та автореферату.

Відзначаючи належний рівень виконання дисертаційної роботи «Інструментарій ризик-менеджменту в системі адміністрування підприємствами підрядного будівництва» за всіма кваліфікаційними вимогами щодо кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)», необхідно висловити ряд зауважень. Зауваження систематизовані за структурними частинами дисертації:

I) Зауваження змістово-редакційного характеру щодо вступу. Характеристику об'єкту дослідження у вступі, на мій погляд, було б доцільніше певним чином звужити і подати в наступній редакції: «Об'єктом дослідження є функціональна частина операційної системи та оргструктури операційної системи будівельних підприємств та будівельних інвестиційних проектів, що спрямована на вияв, протидію та подолання ризиків».

II) Зауваження змістового характеру щодо першого розділу. Відзначаючи в тексті першого розділу (стор.66-69) загальні переваги та недоліки використання Balanced Score Card (збалансована система показників) - як при формуванні розробці стратегічної карти підприємства, так і при розробці системи ризик-контролінгу підприємств, необхідно було б вказати на суттєві труднощі, пов'язані не з властивостями Balanced Score Card як стратегічного та візуально-аналітичного інструменту, а з особливостями операційної системи будівельного проекту як мультиагентного середовища стейкхолдерів.

III) Зауваження редакційного характеру щодо першого розділу. Дуже важлива і продуктивна думка автора про доцільність спільного врахування

концепції Balanced Score Card, та вартісно-орієнтованого управління при формуванні системи ризик-менеджменту будівельних підприємств (що й була далі реалізована автором при побудові інструментарію) на жаль, не знайшла відображення як в тексті автореферату так і у висновках до першого розділу;

IV) Зауваження змістовного характеру щодо другого розділу. Було б доцільно забезпечити змістовну проекцію між прийнятим в даному розділі методичним підґрунтям розбудови системи ризик-менеджменту, насамперед в частині упереджувально-діагностичного апарату формалізації ризиків та відображених в табл.2.1 (стор.73-74) переліком прикладних інструментів функціонально-економічної діагностики та ризик-діагностики. Які властивості окремих інструментів із зазначеного переліку було використано при побудові діагностичного контуру інструментарію протидії ризикам для підрядних підприємств?

V) Зауваження змістовного характеру щодо третього розділу. Представлений в завершальній частині другого розділу алгоритм побудови ризик-контролінгу на підприємстві слід було б доповнити відповідним аналогом і в третьому розділі, відобразивши в такій схемі особливості мікросередовища стейкхолдерів проекту. Це забезпечило б більшу повноту розуміння сутності інновацій, реалізованих автором при формуванні інструментарію, насамперед, щодо розуміння сутності поділу інструментарію на аналітичні компоненти.

VI) Зауваження редакційного характеру щодо тексту автореферату. Відзначаючи значну візуально-аналітичну насиченість тексту автореферату рисунками і таблицями слід зазначити, що в тексті автореферату не знайшли відображення важливі прикладні втілення інструментарію у вигляді «номограмм впливу ризикових факторів на результати діяльності підрядних підприємств», що представлені в четвертому розділі (рисунки 4.2а-4.2.в.,стор 195-197).

Висловлені зауваження не спотворюють суто позитивного враження офіційного опонента від представленої роботи та думки про її відповідність кваліфікаційним вимогам, насамперед, щодо актуальності, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності.

12. Підсумковий висновок офіційного опонента по дисертаційній роботі.

Підсумовуючи характеристики представленого в дисертаційній роботі Локтіонової Я.Ф. науково-прикладного дослідження, маю відзначити, що дисертаційну роботу «Інструментарій ризик-менеджменту в системі адміністрування підприємствами підрядного будівництва» слід оцінити як актуальну, цілком завершену наукову працю, яка за новизною, практичною цінністю, змістом, структурою та оформленням, методичною глибиною вирішення наукових завдань відповідає вимогам пп. 9,11,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затверджених Постановою Кабміну України № 567 від 24.07.13 р., з врахуванням змін, внесених Постановою КМ № 656 від 19.08.15 р.). Вважаю, що - за вирішення актуальних для економіки підприємств низки науково-прикладних завдань з обґрунтування та практичного впровадження вдосконаленого інструментарію ризик менеджменту для підприємств-стейкхолдерів будівництва - у спецради Д26.056.03 в КНУБА є всі належні підстави порушити клопотання перед ДАК МОН України про присудження автору роботи «Інструментарій ризик-менеджменту в системі адміністрування підприємствами підрядного будівництва» Локтіоновій Яні Федорівні наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04. – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

